

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	377
Land:	Kina
Kilde:	Regeringskansliet, Utrikesdepartement
Titel:	Mänskliga rättigheter i Kina 2013
Udgivet:	1. maj 2014
Optaget på baggrundsmaterialet:	27. oktober 2014

REGERINGSKANSLIET

Utrikesdepartementet

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar vid årsskiftet 2013/2014. Rapporten kan inte ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Mänskliga rättigheter i Kina 2013

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Kina är en enpartistat utan allmänna och fria val. Politisk opposition är inte tillåten. Den kinesiska författningen garanterar allmän åsikts-, yttrande-, tryck-, förenings-, mötes-, demonstrations- och religionsfrihet, men i praktiken är alla dessa friheter inskränkta i varierande grad.

Kina har under de senaste trettio åren utvecklats i snabb takt och denna utveckling har bidragit till stora förbättringar för många hundra miljoner människor. Den ekonomiska utvecklingen har skapat, och fortsätter att skapa, förutsättningar för människor att lyfta sig själva ur fattigdom, vilket har bidragit till att de också kunnat åtnjuta ekonomiska och sociala rättigheter i större utsträckning.

Klyftorna i samhället mellan fattiga och rika, städer och landsbygd, kustland och inland samt mellan han-kineser och nationella minoriteter, fortsätter att vara betydande, trots att regeringen kontinuerligt betonar behovet av att minska skillnaderna. Det kinesiska boenderegistreringssystemet (hukou) som ger stadsbor betydligt gynnsammare tillgång till de flesta samhällstjänster, som utbildning, hälsovård och socialförsäkringar, än landsbygdsbor bidrar till klyftorna. Under året har reformer av hukou-systemet, som ska innebära en uppluckring av restriktionerna för bosättning i små och mellanstora städer, aviserats.

Rättssystemet är inte oberoende utan ligger under kommunistpartiets kontroll. Rättssäkerheten uppvisar fortsatt stora brister. Trots att kinesisk lag uttryckligen förbjuder tortyr och användning av bevis som inhämtats genom tortyr fortsätter tortyr att förekomma. Det har under året tillkännagivits att vissa reformer av rättssystemet ska genomföras.

Frihetsberövanden utan rättslig prövning, så kallade administrativa frihetsberövanden, är vanligt förekommande. Några exempel är så kallad omskolning genom arbete, *Reeducation Through Labour*, RTL, och tvångsvård. Beslut om att avskaffa RTL fattades i december 2013. Utomrättsliga frihetsberövanden förekommer, däribland husarrest och så kallade svarta fängelser, där personer som stör den allmänna ordningen kan placeras under kortare tid. Svarta fängelser sätts upp på exempelvis hotell eller vårdhem.

Tillämpningen av dödsstraffet i Kina är omfattande, men hur många avrättningar som verkställs är fortfarande hemligt. Antalet brott som har dödsstraff som möjlig påföljd begränsades 2011. Under senare år uppskattas antalet verkställda avrättningar ha minskat, men det är fortfarande sannolikt fler människor som avrättas i Kina än i resten av världen sammanlagt.

Kvinnor är kraftigt underrepresenterade i politiska församlingar och utsätts för omfattande diskriminering, i synnerhet på landsbygden. Familjeplaneringspolitiken har inneburit en inskränkning av många människors rättigheter. Beslut har fattats under 2013 om ändringar av politiken som kommer att ge fler familjer möjlighet att skaffa ett andra barn.

Andelen av befolkningen som har tillgång till internet är betydande och fortsätter att öka. Det finns mer än 590 miljoner internet-användare i Kina idag. Bloggar, mikroblogger, sms och andra kanaler används i hög utsträckning av medborgare för att uttrycka åsikter. Medieutbudet är större än någonsin tidigare. Samtidigt är censuren i kinesisk media omfattande och åtgärder för att hårdare kontrollera diskussionen på internet har vidtagits.

Att säkerställa rätten till hälsa är en betydande utmaning för kinesiska myndigheter, särskilt vad gäller höga luftföroreningar och brist på rent dricksvatten. Även arbetsrelaterade hälsoproblem är utbredda. Bristande arbetssäkerhet är ett allvarligt problem.

Myndigheterna slår hårt mot individer och organisationer som utmanar kommunistpartiets maktmonopol eller förespråkar mänskliga rättigheter och demokrati. Människor som tillhör nationella minoriteter, särskilt i Tibet och Xinjiang, får sina mänskliga rättigheter åsidosatta i högre grad än andra. Opposition eller uttryck för egen kulturell identitet i Tibet och Xinjiang betecknas ofta som separatism, med hårdhänt hantering från myndigheternas sida till följd.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Kina har ratificerat följande centrala konventioner:

- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, ICESCR, 2001.
- Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination*, CERD, 1981.
- Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women*, CEDAW, 1980.
- Konventionen mot tortyr, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, CAT, 1988.
- Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child*, CRC, 1992, samt de två tillhörande protokollen om barn i väpnade konflikter, 2008, respektive om handel med barn och barnpornografi, 2002.
- Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, CRPD, 2008.
- Flyktingkonventionen, *Convention Relating to the Status of Refugees*, CRSR, 1982, samt det tillhörande protokollet från 1966, 1982.

Kina rapporterar till respektive FN-kommitté men emellanåt med fördröjningar, till exempel gällande rapportering om efterlevandet av konventionen mot tortyr. Sedan 1997 har FN:s specialrapportörer och FN-organens arbetsgrupper gjort tre besök vardera till Kina. Kina tog i december 2013 emot en arbetsgrupp från FN som granskade situationen gällande diskriminering av kvinnor i landet. Åtta av FN:s specialrapportörer och fem av FN:s representanter har begärt men ännu inte fått tillstånd att besöka Kina. Detta gäller bland annat rapportörerna för minoritetsfolks rättigheter, försvarare av de mänskliga rättigheterna och rättsväsendets självständighet.

2013 valdes Kina för tredje gången in i FN:s råd för mänskliga rättigheter. Samma år granskades Kina i UPR. Inför granskningen i UPR framfördes kritik om att Kina inte fullt ut tillåtit deltagande av civilsamhället i processen. Att aktivisten Cao Shunli häktades inför avresa till Genève för att delta i UPR-relaterade aktiviteter ses som ett exempel på detta. Cao avled i mars 2014, efter att hennes hälsotillstånd förvärrats under tiden i förvar (sedan september 2013). Kina framhåller emellertid att ett brett och inkluderande samarbete om frågor kring mänskliga rättigheter skedde under processen. Bland annat hänvisar Kina till att man tagit fram två nationella handlingsplaner för mänskliga rättigheter (2009-2010 och 2012-2015).

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Kinesisk lag förbjuder uttryckligen tortyr och att vid domstol lägga fram bevis som framkommit under tortyr. Den kinesiska definitionen av tortyr omfattar endast fysiskt våld. Regelverket mot användningen av tortyr stärktes 2013, bland annat genom ändringar i strafflagen. Internationella enskilda organisationer som *Amnesty International* menar att såväl fysisk som psykisk tortyr är vanligt förekommande i fängelser, i häkten och i anstalter för personer som frihetsberövats utan rättslig prövning. Ingen oberoende genomlysning av bruket av tortyr har gjorts sedan FN:s tortyrkommitté publicerade en rapport om situationen i Kina 2008. FN:s tortyrkommitté uttryckte då stor oro över det omfattande och rutinmässiga bruket av tortyr i häkten, särskilt för att tvinga fram erkännanden. Kommittén uttryckte även oro över uppgifter som tyder på att tibetaner och uigurer, liksom Falun Gong-anhängare, löper särskild stor risk att utsättas för tortyr och annan grym, omänsklig och förnedrande behandling eller bestraffning.

Artikel 73 i den reviderade strafflagen från 2013 medger att personer misstänkta för brott mot rikets säkerhet, terrorism eller allvarliga fall av korruption kan hållas frihetsberövade upp till sex månader utan tillgång till en advokat. Familjemedlemmar ska informeras om att personen anhållits men har inte rätt att delges var och på vilka grunder. Kritiker befarar att detta i praktiken legaliserar påtvingade försvinnanden, vilket går emot flera bestämmelser i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, ICCPR.

Dödsfall till följd av tortyr och misshandel i fängelse förekommer, och leder i vissa uppmärksammade fall till debatt bland allmänheten på internet. Exempelvis dömdes hösten 2013 sex tjänstemän som var medlemmar av partiets disciplinkommitté till fängelse för att ha torterat en annan tjänsteman till döds.

De kinesiska myndigheterna driver enligt *Amnesty International* hundratals häkten, inklusive så kallade svarta fängelser, där tusentals hålls godtyckligt frihetsberövade. Tortyr, i vissa fall med dödlig utgång, är en etablerad bestraffningsmetod i dessa.

Den blinde försvararen av mänskliga rättigheter Chen Guangcheng dömdes 2006 till fyra års fängelse för att ha uppmärksammat storskaliga steriliseringar och aborter i provinsen Shandong. Han släpptes i september 2010 men sattes genast i husarrest. Chen uppges ha torterats i samband med husarrest. Chen flydde sedermera till den amerikanska ambassaden i april 2012 och tog sig till USA kort därefter. Ett annat exempel är markrättsaktivisten Ni Yulan som

släpptes ur fängelse hösten 2013. Ni sitter i rullstol som ett resultat av åren i fängelse.

Kina fortsätter repatriera nordkoreanska flyktingar trots allvarliga straff som väntar dem i hemlandet. Kina och Nordkorea har sedan långt tillbaka ett avtal om återsändande av asylsökande. Kina refererar till nordkoreanska asylsökande som illegala ekonomiska migranter. Även burmesiska asylsökande repatrieras. Principen om *non-refoulement* respekteras därmed inte och Kina bryter mot flyktingkonventionen (se avsnitt 20).

Den politiskt styrda familjeplaneringen medger påtvingade aborter även i ett sent stadium av graviditeten. I ett uppmärksammat fall 2012 tvingades en kvinna av myndigheterna till en abort i sjunde månaden. Händelsen resulterade i att lokala tjänstemän avskedades.

4. Dödsstraff

Det avrättas sannolikt fler personer i Kina än i resten av världen sammanlagt. Antalet genomförda dödsstraff är en statshemlighet och uppskattningarna om antalet varierar. Enligt frivilligorganisationen Dui Hua Foundations beräkningar avrättades 3 000 personer 2012. Enligt organisationen har därmed en betydande minskning skett sedan början av 2000-talet.

Dödsstraff är en möjlig påföljd för 55 brott, vilket är en minskning från de 68 som gällde fram till 2011. Bland de 55 kvarvarande brotten kvarstår bland andra ekonomiska brott och drogrelaterade brott. Kinesiska domstolar har även möjlighet att utfärda dödsstraff med två års uppskov, vilket numera i de flesta fall omvandlas till livstids fängelse efter två år. Personer under 18 år och äldre än 75 år undantas dödsstraff. I november 2013 upprepades att antalet brott med dödsstraff som möjlig påföljd gradvis ska minska. Majoriteten av allmänheten är för dödstraff.

Ett tillägg i strafflagen i mars 2012 innebar en striktare översyn av användningen av dödsstraffet. Högsta domstolens domare måste enligt denna lag lyssna på den åtalade och dennes advokat i fall där dödsstraff är aktuellt och erkännande som leder till dödsstraff måste finnas inspelat för att vara giltigt. Högsta domstolen behöver sedan januari 2013 konsultera högsta åklagarämbetet i varje fall.

Officiella media rapporterade 2009 att 65 procent av organdonationerna i landet kommer från avrättade fångar. Myndigheterna meddelade i november 2012 att ofrivilliga organdonationer från avrättade ska fasas ut till 2015 och att dessa endast får ske när dödsdömda givit sitt samtycke till donationen.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Rörelsefriheten för kinesiska medborgare har ökat markant sedan 1970-talet, men utresetillstånd hindrar personer att företa resor som bedöms som politiskt känsliga. Rörelsefriheten inom landet begränsas av det så kallade hukou-systemet, det vill säga systemet för boenderegistrering. Rätten till hälsovård, utbildning, sociala tjänster och möjligheter att skaffa bostad är exempel på frågor som är kopplade till individens hukou. I praktiken har personer med stads-hukou överlag betydligt gynnsammare tillgång till de flesta samhällstjänster än personer med hukou på landsbygden. Kinas uppskattningsvis 260 miljoner migrantarbetare drabbas särskilt hårt av hukou-systemet genom att de har svårt att få många av sina rättigheter tillgodosedda på den ort dit de flyttat och arbetar. I november 2013 tillkännagavs reformer av hukou-systemet som ska medföra en minskning av restriktionerna för bosättning i små och mellanstora städer.

Frihetsberövanden utan rättslig prövning, så kallade administrativa frihetsberövanden, är tillåtna enligt lag och fortsätter att vara vanligt förekommande. Exempel på sådana är så kallad omskolning genom arbete, *Reeducation Through Labour*, RTL, och tvångsvård. Beslut om administrativt frihetsberövande fattas av kommittéer under polismyndigheterna på länsnivå, inte av domstol. Även minderåriga från 14 års ålder kan bli föremål för administrativt frihetsberövande.

I december 2013 fattades beslut om att RTL ska avskaffas. RTL har länge varit en vanlig form av administrativt frihetsberövande som kan pågå upp till tre år, med ett års möjlig förlängning. RTL innebär tvångsarbete och ideologisk skolning och syftar till att förändra beteenden som betraktas som olämpliga, exempelvis narkotikamissbruk, prostitution eller politiskt oliktankande. Petitioner - ett samlingsnamn för personer som i hopp om hjälp framfört klagomål till högre myndigheter om upplevda missförhållanden och anhängare av Falun Gong, har varit särskilt utsatta för RTL.

Det exakta antalet personer som fortfarande hålls frihetsberövade genom RTL är okänt. Det kinesiska justitieministeriet har offentligt tillkännagivit att cirka 60 000 personer hölls frihetsberövade i RTL 2013, medan frivilligorganisationer uppskattar att den verkliga siffran är betydligt högre. Till exempel *Human Rights Watch* anger 160 000 personer fördelade på 360 läger. Det är fortfarande oklart vad som kommer att ske med de personer som har hållits frihetsberövade genom RTL. Det har heller inte klargjorts vad som kommer att ersätta RTL. Kritiker har varnat för att andra former av administrativa frihetsberövanden kommer att ersätta RTL.

Det förekommer också olagliga frihetsberövanden, exempelvis så kallade svarta fängelser och husarrest. Svarta fängelser drivs framför allt i Peking av privata säkerhetsfirmor som kontrakterats av lokala myndigheter. Enligt *Human Rights*

Watch är det främsta syftet med svarta fängelser att avlägsna personer som stör den allmänna ordningen och som på olika sätt lyfter fram oegentligheter i samhället. Petitioner är en grupp som löper hög risk att sättas i svarta fängelser. Svarta fängelser sätts upp på exempelvis hotell eller vårdhem. Barn under 18 år har också satts i svarta fängelser, enligt *Human Rights Watch*. Existensen av svarta fängelser förnekades fram till 2010 av de kinesiska myndigheterna och är fortfarande en känslig fråga.

Kinas första lag om psykisk hälsa antogs 2012 och införde garantier mot ofrivilligt omhändertagande. Enligt Dui Hua Foundation råder det bristande koordinering mellan nationell och lokal lagstiftning. Detta medför att petitioner och dissidenter alltså riskerar att placeras i institutioner där deras rättigheter kränks under förevändning att de är psykiskt sjuka.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Det finns inget fritt rättssystem i Kina, då rättssystemet ligger under kommunistpartiets kontroll. Den politiska inblandningen är stor i politiskt känsliga fall.

Domares och åklagares självständighet är kringskuren eftersom kommunistpartiet utser nyckelpersoner inom båda dessa yrkeskategorier. Presidenten för Högsta domstolen utses av kommunistpartiet. För första gången har nuvarande presidenten för Högsta domstolen en juristutbildning. Därutöver rapporteras korruptionen vara stor, framför allt i domstolar på lokal nivå. Det finns ofta ett politiskt tryck att lösa brottmål utanför rättegångssalen genom olika förlikningsförfaranden, vilket undergräver möjligheterna till en rättvis rättegång. Under året har reformer av rättssystemet aviserats för att förbättra och effektivisera rättssystemet, bland annat genom ökad transparens och mindre inblandning av lokala myndigheter. Det handlar dock inte om strukturella reformer i syfte att skapa ett oberoende rättssystem.

Ett relativt fristående advokatväsende har vuxit fram och bidragit till att stärka rättssäkerheten, men försvarsadvokater begränsas fortfarande i sin yrkesutövning. Lagen för advokater skrevs om 2008 men fortsätter att vara bristfälligt tillämpad. Försvarsadvokater ges alltså bristande insyn i förundersökningar, undanhålls information och hindras ibland från att träffa klienter. Den omskrivna strafflagen har emellertid ökat försvarsadvokaters rätt att träffa sina klienter.

Våren 2012 gick justitieministeriet ut med krav på att advokater skulle intyga sin lojalitet till kommunistpartiet, vilket mötte utbredd kritik bland advokatkåren. Det förekommer att advokater förlorar sina yrkeslicenser och utsätts för trakasserier, eller tvingas säga upp sig från sina arbeten efter att ha tagit sig an politiskt känsliga fall. Advokaters yrkeslicenser förnyas årligen vilket

medför en risk att licenserna godtyckligt upphävs. Sjävlärda, så kallade barfotaadvokater, erbjuder rättshjälp till bönder och fattiga på landsbygden.

En överväldigande majoritet av de personer som åtalas för brott fälls. Barn är straffmyndiga från 14 års ålder. Regeln om att en åtalad person är oskyldig tills motsatsen bevisats, rätten att informeras om vad man anklagas och döms för samt rätten att få tillgång till juridiskt ombud respekteras inte genomgående. Politiskt relaterade brott finns samlade i strafflagens kapitel om hot mot rikets säkerhet och flera av dem kan leda till mycket långa fängelsestraff eller dödsstraff. Brotsrubriceringarna är ofta vagt formulerade och ger utrymme för godtycke. Enligt Dui Hua Foundation dömdes 1 060 personer för hot mot rikets säkerhet 2012, vilket var en ökning med nio procent från föregående år. En majoritet av dessa rör Xinjiang-provinsen. Under 2013 har brotsrubriceringarna ”organisera en folksamling för att störa den allmänna ordningen” och ”olagliga folksamlingar” använts i allt högre grad i förhållande till åtal för hot mot rikets säkerhet.

Allt fler kinesiska medborgare är medvetna om sina rättigheter och beredda att försöka utkräva dem. Kina har inga ombudsmannainstitutioner men parallellt med det ordinarie rättssystemet finns ett traditionellt kinesiskt system som bygger på skriftliga klagomål, så kallade petitioner. Medborgare som anser att deras rättigheter blivit kränkta och inte ges eller har möjlighet att driva sina fall i det ordinarie rättssystemet, har möjlighet att lämna in klagomål till särskilda kontor som finns över hela landet, inklusive centralt i Peking. Detta system, som ska vara sista instansen när ordinarie rättsliga möjligheter har uttömts, används i stor utsträckning. Officiella uppgifter anger att 20 000 klagomål lämnas in dagligen. Endast en bråkdel besvaras. Reformer av systemet med skriftliga klagomål tillkännagavs i november 2013 för att bland annat öka domstolarnas roll.

7. Straffrihet

Korruption och politisk inblandning i rättssystemet gör det möjligt för inflytelserika personer och deras familjer att undgå eller få en lindrigare bestraffning. Allmänheten reagerar återkommande på hur straff varierar för brott som begåtts av kända och mäktiga personer och deras familjemedlemmar jämfört med av vanliga medborgare.

Försök att komma tillrätta med den utbredda korruptionen tycks hittills ha haft liten effekt. Enligt *Transparency International*s korruptionsindex ligger Kina på 80:e plats av 177 länder. Generalsekreteraren Xi Jinping har gjort nya försök att stävja korruptionen. Bland annat ska organ som arbetar med antikorrup­tion reformeras och stärkas. Det högsta ledarskapet har likaså framfört krav på bättre uppförande av tjänstemän och partimedlemmar. Medlemmar i nätverket har under 2013 arresterats och ställts inför rätta för att ha genomfört olagliga demonstrationer och stört den allmänna ordningen.

Ett grundläggande problem för att komma tillrätta med korruptionen är att granskningen av tjänstemän inte utförs av fristående organ utan endast internt inom kommunistpartiet, samt avsaknad av fria media och ett fritt rättsväsende.

8. Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Den kinesiska författningen garanterar allmän åsikts-, yttrande-, tryck-, förenings-, mötes- och demonstrationsfrihet. I praktiken är dock alla dessa friheter inskränkta i varierande grad. Enligt lag är det förbjudet att samlas för att uttrycka åsikter som kan uppfattas utmana partiet, det politiska systemet eller statens intressen. Frispråkiga journalister, bloggare, intellektuella och andra löper stor risk att trakasseras, hotas och till och med arresteras för att ha rapporterat om politiskt känsliga frågor.

Sett över en längre period har yttrandefriheten ökat i Kina och medieutbudet är större än någonsin tidigare. Andelen av befolkningen som har tillgång till internet är betydande och fortsätter att öka. Kina har i dag över 590 miljoner internet-användare, vilket är 44 procent av befolkningen. Bloggar, mikrobloggar, sms och andra kanaler används i stor utsträckning av medborgare för att uttrycka åsikter.

Censuren i kinesiska media är alltjämt omfattande. Ansvariga myndigheter cirkulerar regelbundet detaljerade listor över tabubelagda respektive rekommenderade ämnen till nyhetsredaktionerna. Myndigheterna söker identifiera, censurera och stänga webbsidor som anses olämpliga, samt styra samtalen i diskussionsfora på internet. Filtreringssystem letar rätt på bannlysta ord i e-posttrafik och på hemsidor. Det är dock möjligt att i viss mån navigera runt blockeringar. I ett försök att kontrollera innehållet på internet introducerades ett nytt regelverk mot ryktesspridning på internet 2013. Advokater och akademiker har kritiserat regelverket för att kunna användas godtyckligt för att tysta kritiska röster. Det har införts krav på att internet- och mobiltelefonanvändare registrerar sig med sitt riktiga namn.

Det är särskilt känsligt att ifrågasätta kommunistpartiets makt- och organisationsmonopol, direkt kritisera det högsta ledarskapet, samt att ifrågasätta en återförening med Taiwan eller kinesisk överhöghet i Tibet och Xinjiang. Individer eller organisationer som utmanar kommunistpartiet genom att förespråka pluralism eller demokrati kan dömas till långa fängelsestraff. Exempel på detta är domen mot nobelpristagaren Liu Xiaobo som i december 2009 dömdes till elva års fängelse för ”uppvigling till omstörtande verksamhet” på grund av sitt arbete med Charta 08, ett dokument som med utgångspunkt i Kinas författning uppmanar till demokratiska och rättighetsbaserade reformer. Liu Xiaobos fru Liu Xia sitter i husarrest sedan 2010 utan tillåtelse att kommunicera med omvärlden.

Lagen är otydlig i sin definition av exempelvis statshemligheter, vilket bidrar till godtycke och självcensur. Det förekommer att journalister och internet-användare trakasseras, avskedas, får tillfälliga yrkesförbud, hotas eller sätts i fängelse när de tänjt gränserna för vad som är tillåtet att rapportera om. *Human Rights Watch* har uppgett att minst 27 journalister satt fängslade 2012, merparten dömda för att ha avslöjat statshemligheter eller uppmuntrat till omstörtande verksamhet. Kina låg 2013 på plats 173 av 179 på Reportrar utan gränsers lista över pressfrihet i världen, 2010 låg Kina på plats 171 av 178 länder enligt samma index.

Informationsflödet till och från Tibet och Xinjiang är hårt kontrollerat och det är fortfarande svårt att få en oberoende överblick över läget i dessa områden. De som självständigt rapporterar om självbränningarna i Tibet löper stor risk att häktas. Även att självständigt rapportera om situationen i Xinjiang är känsligt. Möjligheten för utlänningar och utländska journalister att resa till Xinjiang är större än till Tibet, dock är det mycket begränsade möjligheter att få tillträde till vissa delar där oroligheter äger rum. I samband med oroligheter rapporteras tillgången till mobilnätet och internet tillfälligt stängas ner eller kraftigt begränsas. Närvaron av säkerhetsstyrkor är påtaglig i både Tibet och Xinjiang.

Även utländska journalister löper risk att trakasseras och få material konfiskerat. Journalister som rapporterat om känsliga frågor möter i allt högre utsträckning svårigheter att få förlängda visum. Regelverket för utländska journalister att verka i Kina upplevs som otydligt. Lokala assistenter utsätts ofta för påtryckningar och kallas att regelbundet rapportera till myndigheterna. Internationella sociala nätverk som Facebook, Twitter och Youtube fortsätter att vara blockerade.

9. Mötes- och föreningsfrihet

Den kinesiska författningen garanterar allmän mötesfrihet. I praktiken är denna frihet inskränkt. Enligt lag är det förbjudet att samlas för att uttrycka åsikter som kan uppfattas utmana partiet, det politiska systemet eller statens intressen. Regeringen måste godkänna alla yrkesmässiga, sociala och ekonomiska organisationer och samfund. De som organiserar och deltar i olagliga demonstrationer kan dömas upp till tio års fängelse.

Demonstrationer är lagliga efter att tillstånd beviljats av polisen. Sådana tillstånd ges emellertid sällan. Varje år inträffar ändå många protestaktioner riktade mot myndigheterna. Den senaste officiella uppgiften från 2006 om antalet så kallade massincidenter uppskattades till omkring 90 000. Massincidenter kallas de mer eller mindre spontana protester som omfattar allt från några hundra till tiotusentals personer. Enligt de flesta bedömare har det sedan 2006 skett en ökning men inga officiella uppgifter finns längre att tillgå.

Många av protesterna gäller upplevd social eller ekonomisk orättvisa, markexpropriering eller omfattande miljöförstöring.

10. Religions- och övertygelsefrihet

Den kinesiska författningen garanterar allmän religionsfrihet. I praktiken är dock denna inskränkt i varierande grad. Fem religioner erkänns officiellt av den kinesiska staten: buddhism, taoism, islam, protestantism och katolicism. Religionsutövning i olika former ökar i Kina, men eftersom många väljer att utöva sin religion genom oregistrerade samfund varierar uppgifterna om antalet troende mycket. Det finns uppskattningsvis 100 miljoner buddhister, 21 miljoner muslimer, 60 till 130 miljoner protestanter och upp till 20 miljoner katoliker i Kina. På senare år har antalet kristna ökat kraftigt. Godkända och registrerade religiösa församlingar tillåts enligt lag utöva sin tro men måste underkasta sig kontroll av staten, till exempel vad gäller val av religiösa ledare. Utövas någon av de erkända religionerna på officiellt sanktionerade platser genom statligt sanktionerade samfund stöter religionsutövningen relativt sällan på problem i Kina.

Många av de biskopar som Vatikanen utsett att arbeta i Kina har satts i häkte, husarrest eller hålls under strikt kontroll. Relationen mellan Peking och Vatikanen är ansträngd. Anhängare av inofficiella protestantiska församlingar, så kallade huskyrkor, utsätts för trakasserier och hindras exempelvis från att resa ut ur landet till möten och kongresser. Särskilt övervakade är religiösa grupper som myndigheterna klassificerar som sekter, till exempel Falun Gong, som har varit förbjuden sedan 1999. Anhängare av Falun Gong döms regelmässigt till långa fängelsestraff. Det finns grovt uppskattat 80 miljoner anhängare av Falun Gong. I och med att RTL avskaffas uttrycks farhågor om att anhängare av Falun Gong i allt högre utsträckning löper risk att placeras i så kallade utbildningscenter i syfte att avsäga sig sin trosuppfattning. Advokater som tar sig an känsliga fall, med till exempel koppling till Falun Gong, trakasseras och hindras från att träffa och företräda sina klienter i rätten. De riskerar också att fråntas sina yrkeslicenser.

Såväl yttrandefrihet som religionsfrihet är särskilt begränsade i Xinjiang och Tibet. Fredliga uttryck av islam, uigurisk kultur eller politiska åsikter likställs med ”de tre ondskefulla” – religiös extremism, terrorism och separatism. Repressalierna och straffen blir då mycket hårda. Muslimska religiösa företrädare får årligen genomgå ideologisk politisk utbildning för att säkerställa att de stöder partiet och ett-Kinapolitiken. Det finns restriktioner för muslimer som arbetar i offentlig sektor och för studenter att observera ramadan, samt mot att bära slöja eller skägg. Situationen i Xinjiang har förvärrats ytterligare under 2013. Enligt inofficiella källor har mellan mars och december cirka 200 personer dött som ett resultat av oroligheter. Enligt officiella uppgifter rör det sig om cirka 100 personer.

Dalai Lamas ställning som religiös ledare erkänns inte av Kina. Kloster har stängts ned efter att oroligheter har brutit ut och tillslag mot såväl munkar som nunnor i Tibet rapporteras ofta vara brutala. Övervakningen av kloster och tempel i Tibet och tibetanska områden liksom infiltration av myndighetsrepresentanter i klostren är utbredd efter ökade spänningar mellan myndigheterna och tibetaner till följd av självbränningar. Fler än 120 tibetaner uppges sedan 2009 ha tänt eld på sig själva i protest.

11. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Kina är formellt en flerpartistat, men är i praktiken en enpartistat. Kommunistpartiet har maktmonopol. Nationella val förekommer inte. Offentlig opposition mot kommunistpartiet bemöts repressivt och kan leda till långa fängelsestraff.

Enligt författningen utövas den högsta makten i den kinesiska statsbildningen av den nationella folkkongressen, NPC. NPC:s verkställande organ, regeringen, är *State Council*. Chef för *State Council* är premiärministern. Såväl premiärminister som ministrar nomineras, tillsätts och kan avsättas av Kinas president.

Den verkliga makten finns emellertid i kommunistpartiet, och främst i politbyråns stående utskott. Kommunistpartiets generalsekreterare Xi Jinping är Kinas president och ordförande i militärkommissionen.

Kommunistpartiet uppges ha 85 miljoner medlemmar, medan övriga åtta registrerade partier tillsammans uppges ha drygt 800 000 medlemmar. Dessa partier är i praktiken inte oberoende. Kvinnor är starkt underrepresenterade i det politiska systemet. Enligt FN innehar knappt två procent kvinnor lokala beslutsfattande positioner. Nästan 24 procent av kommunistpartiets medlemmar är kvinnor. Sju procent tillhör etniska minoriteter.

Kommunistpartiets ställning bygger dels på att författningen föreskriver att Kina är en socialistisk stat med ”deltagande från alla demokratiska partier under ledning av kommunistpartiet”, dels på en leninistisk statsuppbyggnad där parti och stat verkar i en parallell struktur på alla administrativa nivåer i samtliga myndigheter, statligt ägda företag, lärosäten med mera. Kommunistpartiets, och därmed i praktiken landets högsta beslutande organ, är partikongressen som hålls vart femte år. Kongressen lägger fast politiken fram till nästa kongress och utser den centralkommitté som ska leda landet under samma tidsperiod. Centralkommittén utser i sin tur politbyrån, som i nuläget består av 25 personer, varav två kvinnor. Politbyråns ständiga utskott består för tillfället av sju personer. Ingen kvinna har någonsin haft en plats i det ständiga utskottet. Partiets senaste nationella kongress, den artonde, hölls 2012.

På bynivå sker direkta val till bykommittéer. Officiella källor uppskattar att fler än 600 000 byar har infört detta system. Det har rapporterats att korruption och röstmanipulering har förekommit i samband med sådana val. Vissa steg har tagits för att komma till rätta med problemen. Direkta val förekommer på lägsta nivå av representanter till den lokala folkkongressen – som i sin tur sänder representanter till nationella folkkongressen. Den senaste rundan av val till den lokala folkkongressen avslutades i december 2012. Externa valobservatörer rapporterade att myndigheterna på olika sätt trakasserade och försökte hindra oberoende kandidater från att få röster. Trots detta har både antalet och stödet för oberoende kandidater ökat.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

12. Rätten till arbete och relaterade frågor

I slutet av 2013 låg den officiella arbetslösheten på fyra procent. Denna siffra exkluderar dock arbetslösa bland de uppskattningsvis 260 miljoner migrantarbetarna. Den verkliga arbetslösheten uppskattas vara betydligt högre. I och med den fortsatt stora expansionen av universitetssystemet har även högutbildade allt svårare att finna lämplig sysselsättning. Migrantarbetare, ofta marginaliserade i samhället och med begränsad rätt till samhällsservice, är särskilt utsatta för diskriminering, bristande arbetsrättsligt skydd och uteblivna löner.

Kina har ratificerat fyra av ILO:s åtta kärnkonventioner: *Equal Remuneration Convention* (nr 100), *Non-Discrimination (Employment and Occupation)* (nr 111), *Minimum Age Convention* (nr 138) samt *Worst Forms of Child Labour Convention* (nr 182). Landet har inte ratificerat konventionerna 29, 87, 98 och 105 som främst rör tvångsarbete och organisationsfrihet.

Kinesisk arbetslagstiftning har på senare år genomgått reformer, men lagstiftningen efterlevs bristfälligt. Lagstiftningen om rätten till anställningsavtal är tydlig, men många arbetstagare, särskilt migrantarbetare, saknar likväl anställningsavtal. Det finns överlag kommittéer på större arbetsplatser för att representera arbetstagare. Det statliga kinesiska fackförbundet *All-China Federation of Trade Unions*, ACFU, har monopol på att organisera arbetstagare. Nationell lag förbjuder fria fackföreningar och det saknas skydd för strejkrätten. Trots det sker många strejker varje år, vilka hanteras hårdhänt av myndigheterna.

Bristande arbetssäkerhet är ett allvarligt problem, inte minst inom tillverknings- och gruvsektorn. Officiell statistik anger att dödsfall till följd av industriolyckor under 2012 minskade med nästan fem procent och gruvolyckor under 2013 med knappt 25 procent. Enligt officiell statistik skadades under 2012 fler än

335 000 personer och minst 70 000 personer dog i arbetsrelaterade olyckor, men det finns troligen ett stort mörkertal.

Arbetsrelaterade hälsoproblem är utbredda och enligt officiella uppgifter rapporterades 750 000 fall år 2010, varav lungsjukdomen dammlunga stod för hela 90 procent. Den verkliga siffran för fall av arbetsrelaterad ohälsa är troligen närmare 6 miljoner fall årligen. Det är komplicerat att få ersättning för arbetsrelaterade hälsoproblem och skador, men i april 2013 började en lagändring gälla som eventuellt kommer att öka arbetsgivares skyldigheter och underlätta för arbetstagare att kräva ersättning.

Tvångsarbete i *Reeducation Through Labour*, RTL, -läger sker alltjämt, trots det bindande förbud som ILO-medlemskapet innebär. I december 2013 fattades beslut om att systemet ska läggas ner, men det är inte uteslutet att tvångsarbete kommer fortsätta under andra former. Export av produkter producerade i kinesiska fängelser fortsätter sannolikt att ske trots lagstiftning som förbjuder det.

Regeringen betonar kontinuerligt behovet av att minska inkomstskillnader mellan regioner och sektorer, men de förblir betydande. Trots substantiella ökningar av minimilönerna under senare år är de på många håll fortfarande otillräckliga för att säkerställa rätten till en skälig levnadsstandard, inte minst eftersom levnadskostnader tar upp en allt större proportion av arbetstagarnas utgifter. Regeringen krävde i femårsplanen 2011 att lokalregeringar årligen höjer minimilönerna med 13 procent så att de 2015 utgör minst 40 procent av genomsnittslönen för lokala arbetstagare i städer.

Diskriminering i arbetslivet är omfattande, trots att det enligt lag är förbjudet. Enligt organisationen *China Labour Bulletin* är diskriminering utbrett såväl inom myndigheter som inom privata företag.

13. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Det ökade välståndet i Kina har generellt lett till en positiv utveckling för människors hälsa. Samtidigt kvarstår betydande skillnader mellan landsbygd och stad samt mellan fattiga och rika. Bristande livsmedelssäkerhet, luftföroreningar och bristfällig transparens vid hälsoskandaler utgör allvarliga generella hälsoproblem.

2011 gick fem procent av Kinas BNP till hälsosektorn. Den förväntade medellivslängden är 72 år för män och 77 år för kvinnor. Mödradödligheten låg i genomsnitt på 37 dödsfall per 100 000 födselår 2010, men är betydligt högre i landets västra delar, på landsbygden och bland migrantarbetare. Enligt UNICEF sjönk spädbarnsdödligheten från 49 dödsfall per 1000 födda år 1990, till 15 dödsfall per 1000 födda år 2011.

Enligt UNDP kan luftföroreningar vara den vanligaste dödsorsaken i Kina. Enligt officiella siffror dör uppemot en halv miljon personer årligen till följd av luftföroreningar. Den dåliga luftkvaliteten är en bidragande orsak till stroke, hjärtsjukdomar och lungcancer. Myndigheterna och folkopinionen tar problemen på allvar, men utmaningarna är mycket stora. Till skillnad från tidigare rapporteras numera luftföroreningsnivåer officiellt i Kinas storstäder. Förorenat vatten utgör ett annat allvarligt problem och bidrar enligt UNDP till hälften av alla miljöskador i Kina. Överanvändning av kemiska bekämpnings- och gödningsmedel är ytterligare miljöproblem som orsakar betydande hälsoskador. I februari 2013 erkände ministeriet för miljöskydd för första gången att giftiga kemikalier orsakat så kallade cancerbyar – byar som blivit förorenade av närbelägna industrier och därmed uppvisat onaturligt många fall av cancer.

Det har skett flera livsmedelsskandaler i Kina de senaste åren, bland annat på grund av mjölkersättningsprodukter som visat sig hälsofarliga. Myndigheternas brist på transparens och respekt för individens rättigheter i samband med hantering av epidemier och hälsoskandaler har föranlett såväl nationell som internationell kritik. Många experter berömde dock myndigheternas hantering av epidemin H7N9 under våren 2013.

UNAIDS noterar att antalet hiv/aidssmittade ökar i Kina. Enligt UNAIDS fanns det 2011 uppskattningsvis 780 000 hiv/aidssmittade i Kina, varav 154 000 hade utvecklat Aids. Bland de hiv/aidssmittade var cirka 29 procent kvinnor, vilket kan jämföras med 15 procent 1993. Tre fjärdedelar av de hiv/aidssmittade kom från provinserna Yunnan, Guangxi, Sichuan, Henan, Xinjiang och Guangdong. Hiv/aidssmittade möter utbredd diskriminering i samhället, men sjukdomen är inte lika tabubelagd som tidigare.

14. Rätten till utbildning

Utbildningsnivån har höjts väsentligt och läskunnigheten är nu omkring 95 procent, men är lägre bland kvinnor 93 procent än bland män 98 procent. UNICEF uppskattar att millenniemålet att eliminera skillnader mellan pojkar och flickors inskrivning i skolan kommer att nås i Kina. 2012 låg utgifterna för utbildning för första gången på över fyra procent av BNP, vilket länge varit ett uttalat mål.

Enligt UNICEF finns det stora klyftor vad gäller tillgång till utbildning beroende på om man bor i stad eller på landsbygd och huruvida man tillhör en etnisk minoritet eller inte. *Amnesty International* och *Human Rights Watch* har beklagat myndigheternas ovilja att främja användande och lärande av minoriteters modersmål. Statliga medier uppgav 2013 att bara 72 procent av funktionshandikappade barn skrivs in i grundskola – att jämföra med 99 procent för övriga kinesiska barn. Kina har inte undertecknat UNESCO:s konvention mot diskriminering inom undervisningen.

Formellt finns inga avgifter för undervisningen under de nio första obligatoriska skolåren men i praktiken är det vanligt att skolor tar betalt för exempelvis läroböcker, försäkring och skoluniformer. Det har instiftats regler som i teorin ger migrantarbeters barn rätt att gå i offentliga skolor, trots hukou på annan ort. I praktiken är dock många migrantbarn hänvisade till skolor som drivs av privata aktörer. Många av skolorna som riktar sig till migrantbarn har sämre kvalitet på undervisningen och saknar dessutom ofta tillstånd att bedriva undervisning, vilket ibland leder till att de stängs. Barn som saknar födelseregistrering är överrepresenterade bland de som inte skrivs in i skola. Barn som UNHCR beviljar flyktingstatus erbjuds som regel inte tillgång till utbildning.

Det har skett stora satsningar på att öka tillgången till högre studier. Statliga media meddelade i november 2013 att 33 miljoner studenter var inskrivna på högre lärosäten. Knappt hälften av universitetsstuderande är kvinnor.

15. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Kinas ekonomiska utveckling fortsätter skapa förutsättningar för att lyfta landets befolkning ur fattigdom. I UNDP:s index över mänsklig utveckling hamnar Kina 2013 på plats 101 av 187 länder. Utvecklingen går enligt UNDP snabbare i Kina än i övriga asiatiska länder. Samtidigt är skillnaderna betydande vad gäller inkomst och levnadsstandard mellan stad och landsbygd, kustregion och inland, och mellan han-kineser och nationella minoriteter. Inkomsten för en stadsbo är i genomsnitt drygt tre gånger högre än för en bonde. 2013 uppskattade regeringen att nästan 100 miljoner lever i fattigdom på landsbygden. Inofficiella mätningar placerar emellertid ofta siffran betydligt högre. Hukou-systemet är fortsatt en bidragande orsak till snedfördelningen av resurser i det kinesiska samhället.

Enligt UNICEF hade cirka 85 procent av befolkningen på landsbygden tillgång till rent dricksvatten år 2010. Den stora delen av färskvattnet finns i södra Kina. Allvarliga luftföroreningar påverkar levnadsstandarden för många kineser.

Stigande fastighetspriser i Kinas större städer orsakar brist på tillfredsställande boende. Detta är ett utbrett problem som också har med respekten för äganderätt att göra. Kinesisk lag skyddar sedan 2007 privat ägande, men all mark i Kina tillhör alltså staten. Expropriering av exempelvis jordbruksmark är vanligt förekommande, men ersättningsnivåerna är ofta under marknadspris. Möjligheterna till rättslig prövning av sådana beslut begränsas av korruption i partistrukturer och rättsväsende. *Amnesty International* noterade 2013 att miljontals människor under de senaste fyra åren tvingats lämna sina hem utan rättsligt skydd. Många åker till Peking för att överklaga, men en mycket liten andel petitioner är framgångsrika.

Under 2012 gjordes lagändringar för att erbjuda bättre skydd mot tvångsflyttningar och för att tillgodose att bönder som förlorar sin mark får bättre kompensation. Signaler kom även i november 2013 om att minska landexproprieringar och bättre garantera böndernas markrättigheter.

SÄRSKILDA KOMMENTARER AVSEENDE GRUPPER SOM OFTA RISKERAR DISKRIMINERING RÖRANDE DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

16. Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter

Konstitutionen garanterar kvinnors jämställdhet med män och en övergripande lag om kvinnors rättigheter kompletteras av mer specialiserad lagstiftning som förbjuder till exempel sexuella trakasserier och våld i nära relationer. Kina placerade sig 2012 på plats 35 av 148 länder på FN:s *Gender-related Development Index*.

Genomförandet av lagstiftningen brister bland annat på grund av traditionella tankemönster och strukturer. En stor del av de kinesiska kvinnorna, framförallt på landsbygden, saknar såväl ekonomisk som politisk makt att själva styra över sina liv eller att tillvarata sina mänskliga rättigheter. Detta leder till att de ofta förfördelas i arvsskiften och i frågor som rör markrättigheter och att de inte söker eller erhåller hjälp av relevanta myndigheter.

All China Women's Federation, ACWF, ansvarar för att genomföra en nationell handlingsplan för kvinnors rättigheter (2011-2020). Kina har tidigare genomfört två sådana nationella handlingsplaner. Regeringens tolfte femårsplan, vari landets övergripande utvecklingsstrategi anges, har kvinnors utveckling som ett uttryckligt mål. En lokal jämställdhetslag antogs i provinsen Shenzhen i januari 2013, vilket tidigare inte hade skett i Kina.

Kinesiska kvinnor är fortfarande kraftigt underrepresenterade i styrande politiska församlingar på såväl central som regional och lokal nivå. Statistik vittnar om att inga större förändringar i kvinnors politiska representation skett jämfört med tidigare år.

Enligt en demografisk studie från 2010 lönearbetar cirka 75 procent av kvinnorna, varav cirka 60 procent av kvinnorna i städerna lönearbetar. Att kvinnor innehar höga poster i näringslivet är inte vanligt. Trots lagstiftning diskrimineras kvinnor på arbetsmarknaden. Enligt lag pensioneras fabriksarbetande kvinnor vid 50 års ålder och kvinnliga tjänstemän vid 55 års ålder, medan alla män pensioneras vid 60 års ålder. Detta riskerar att minska kvinnors möjligheter till ekonomisk självständighet. Även om många kvinnor gynnats av Kinas ekonomiska uppsving har många kvinnor förfördelats, inte

minst migrantarbetande kvinnor. Situationen för kvinnor skiljer sig markant mellan olika delar av Kina och mellan stad och landsbygd.

Familjeplaneringspolitiken förhindrar fortsatt Kinas kvinnor från att själva styra över sin fertilitet och erhålla sina sexuella och reproduktiva rättigheter. Tvångssteriliseringar och tvångsaborter, även i sent stadium av graviditeten, förekommer. Så gott som samtliga provinser förbjuder ensamstående kvinnor att föda barn och graviditetskontroller är obligatoriska i flera provinser. Familjeplaneringspolitiken ligger kvar, men beslut har under året fattats om en ändring av politiken som kommer att ge fler familjer möjlighet att skaffa ett andra barn. Kvinnor från minoritetsfolk får ofta föda fler barn.

Familjeplaneringspolitiken i kombination med patriarkala värderingar har lett till att det föds 118 pojkar för varje 100 nyfödda flickor (2012). Denna obalans genererar problem såsom tvångsäktenskap och människohandel. I vissa fattiga provinser i centrala Kina är obalansen så stor som 130 pojkar per 100 flickor. Enligt *UN Population Division* har obalansen dock minskat de senaste åren.

Ungefär var fjärde kvinna utsätts för våld i hemmet (2013) enligt ACWF, trots att det enligt lag är förbjudet. Våld mot kvinnor i nära relationer förekommer oavsett utbildningsnivå i stad och på landsbygd, men uppges drabba kvinnor på landsbygden värst, samtidigt som dessa kvinnor sällan söker hjälp. Många domstolar fortsätter betrakta våld i hemmet som en familjeangelägenhet. Kinas nationella handlingsplan för mänskliga rättigheter (2012-2015) uttrycker att man har som mål att formulera en ny lag mot våld i hemmet, men någon sådan har ännu inte antagits.

Prostitution är förbjuden, men vanligt förekommande. *Human Rights Watch* noterar att Kinas uppskattningsvis fyra till tio miljoner kvinnliga sexarbetare ofta tvingas utstå övergrepp och misshandel från polis, utöver det fysiska och psykiska våld som deras arbete redan ofta innebär. Handel med kvinnor och flickor till och från Kina samt inom Kina för äktenskap, prostitution och arbete förekommer.

Fler kvinnor än män begår självmord i Kina, vilket är unikt bland länder med jämförbar statistik. Unga kvinnor som lever på landsbygden förefaller kraftigt överrepresenterade i denna statistik.

17. Barnets rättigheter

I Kina bor enligt den senaste folkräkningen 279 miljoner barn (2010). Kina har ratificerat FN:s barnkonvention, men den efterföljs delvis bristfälligt. Trots att det under senare år skett framsteg vad gäller respekten för barns rättigheter kvarstår många problem. Principen om att se till barnets bästa genomsyrar inte beslut på ett medvetet sätt i många provinser och barns medbestämmanderätt åsidosätts. Särskilt utsatta grupper är barn som är föräldralösa, har

funktionsnedsättningar, lever på gatan och som blivit bortlämnade eller kvarlämnade på landsbygden av föräldrar som migrerar till städer för arbete.

Familjeplaneringspolitiken innebär att föräldrar avskräcks från att registrera barn i skolan om de överstiger kvoten för hur många de tillåts ha, vilket skapar problem för barnen senare i livet.

Kina har ratificerat ILO:s båda kärnkonventioner om att stävja barnarbete. Barn under 16 år får enligt lag inte anställas. Det saknas officiell statistik över omfattningen av barnarbete, men bland annat *Chinese Human Rights Defenders* beskriver det som utbrett.

Situationen för barn varierar stort mellan olika delar av Kina och beroende på om man är pojke eller flicka. På grund av patriarkala attityder diskrimineras flickor, vilket tar sig uttryck i att aborter, barnamord och bortlämnande av barn sker i högre grad av flickor än av pojkar. Även migrantarbetares barn, barn som tillhör minoritetsfolk, barn med HIV/Aids och barn med funktionsnedsättningar utsätts för diskriminering.

Spädbarnsdödligheten ligger enligt UNICEF på cirka 15 dödsfall per 1000 födda.

Bortföranden och handel med barn för illegal adoption (mest pojkar), prostitution (mest flickor) och arbete förekommer. Enligt FN:s kommitté för barnets rättigheter, CRC, har förekomsten av människohandel och exploatering av barn ökat sedan 2005, särskilt i fattiga områden. Enligt statliga media försvinner cirka 200 000 barn årligen, varav många kidnappas för illegal adoption. En ny nationell handlingsplan för att stävja trafficking lanserades under 2013. Landet har inte ratificerat 1980 års Haagkonvention om internationella bortföranden av barn.

Lagstiftningen förbjuder sexuellt umgänge med barn under 14 år. UNICEF noterade 2013 att en hög omfattning av sexuell exploatering och övergrepp mot barn sker, men resulterar i få fällande domar. Särskilt hotade är barn som lämnats hemma av sina föräldrar som åkt till städer för att arbeta.

Straffmyndighetsåldern är 14 år. Barn får inte dömas till dödsstraff, men kan dömas till livstids fängelse för särskilt allvarliga brott. Påföljder med utbildning ska dock prioriteras före fängelse. Enligt officiell statistik fanns det 543 barn mellan 16 och 18 år gamla i RTL-läger 2013. Det är oklart vad som kommer ske med dessa barn i och med RTL-systemets aviserade nedläggning. Under 2012 dömdes knappt 65 000 barn mellan 14 och 18 år för brott, varav cirka 7 500 var mellan 14 och 16 år.

Barn till aktivister och dissidenter kan få sina rättigheter inskränkta. Dessutom uppges barn ha bevittnat våld som deras föräldrar fått utstå i husarrest.

Tibetanska och uiguriska barn samt barn till Falun Gong-utövare möter svårigheter i utövandet av religionsfriheten. Uiguriska tonårspojkar rapporteras ha blivit bortförda av myndigheter i samband upploppen i Xinjiang i juli 2009. *Human Rights Watch* skrev 2012 att myndigheterna antingen förnekar dessa häktningar eller ännu inte delgett de häktades familjer information om deras söners uppehållsort.

Många föräldrar som migrerar till städer för att arbeta lämnar kvar sina barn hemma på grund av det restriktiva systemet för boenderegistrering (hukou). Det resulterar i att cirka 65 miljoner barn på landsbygden enligt officiell statistik växer upp utan en eller båda föräldrarna. Enligt *Human Rights Watch* bor cirka 13 miljoner barn tillsammans med sina migrantarbetande föräldrar i städer. Såväl medföljande migrantbarn som barn som stannar kvar hemma är utsatta för diskriminering och bristande omvårdnad i högre grad än andra barn. Statliga media har rapporterat att det finns mellan 150 000 och en miljon gatubarn i Kinas städer. Under 2012 uppges drygt 100 000 barn befinna sig i socialtjänstens vård. Samma år godkändes adoptioner av drygt 27 000 kinesiska barn, varav cirka 4 000 till utlandet.

Human Rights Watch har uppmärksammat att hundratusentals kinesiska barn lider av permanenta mentala och fysiska funktionsnedsättningar till följd av blyförgiftning, ofta på grund av att de bor i fattiga, förorenade byar nära tung industri. Trots nationell lagstiftning prioriterar ofta lokalregeringarna ekonomisk tillväxt före miljöskydd. Många barn i landets västra delar lider av salt- och järnbrist.

Den humanitära situationen för nordkoreanska flyktingbarn i framför allt Jilin-provinsen beskrivs av *Human Rights Watch* som mycket bristfällig. Barn med kinesisk pappa och nordkoreansk mamma, som uppehåller sig hemligt i landet, uppskattas av *Human Rights Watch* till mellan tusentals och tiotusentals. Många av dessa barn saknar tillgång till utbildning och samhällsservice. *Human Rights Watch* har även uttryckt oro över behandlingen av flyktingbarn från Kachin-området i Myanmar som uppehållit sig i Yunnan-provinsen.

Aga i skolan är förbjudet, men inte i hemmet.

Värvning till militären sker tidigast vid 18 års ålder.

18. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Totalt har Kina 55 officiella minoriteter, vilka tillsammans utgör knappt nio procent av landets befolkning. De flesta av minoriteterna bor i västra eller sydvästra Kina, i regioner som överlag är fattigare och mindre utvecklade än övriga regioner. Kina har fem nominellt autonoma regioner, inrättade i provinser där större grupper av minoriteter bor: Xinjiang, Inre Mongoliet,

Tibet, Ningxia och Guangxi. I praktiken är regionerna emellertid inte självstyrande. Flera av regionerna har eller har haft guvernörer som tillhör minoriteter men partisekreterare är i regel han-kineser. Representanter för Kinas nationella minoriteter kvoterar in i de politiska institutionerna i de autonoma regionerna men är underrepresenterade på nationell nivå.

Kinas konstitution förbjuder diskriminering och förtryck av minoriteter samt fastslår statens skyldighet att främja ekonomisk och kulturell utveckling i minoritetsområden i enlighet med minoriteternas egna behov och särdrag. Alla nationella minoriteter i Kina ska dessutom ha rätt att använda sitt eget språk, bevara sina traditioner och utöva sin religion. I vissa sammanhang får minoriteter positiv särbehandling beträffande bland annat familjeplanering, antagning till universitet, banklån och arbete.

Lagstiftning till trots är diskrimineringen av personer tillhörande minoriteter utbredd. Regeringens satsningar har lett till höjd levnadsstandard i underutvecklade regioner med hög andel minoritetsbefolkning men fördelningen av dessa har hittills framför allt gynnat inflyttade han-kineser. Han-kineser uppmuntras att flytta till minoritetsområden för att ekonomiskt utveckla men också kulturellt förändra dessa områden. Detta har ofta skett på bekostnad av minoriteternas kultur, religion och språk. I vissa regioner har detta orsakat spänningar mellan inflyttade han-kineser och nationella minoriteter som känner sig hotade och förfördelade. Spänningarna i vissa minoritetsområden övergår emellanåt i våldsamheter och upplöpp, i synnerhet i Tibet och Xinjiang.

Nationella minoriteter i Tibet och Xinjiang liksom medlemmar av Falun Gong drabbas oftare av administrativa eller olaga frihetsberövanden än andra grupper, enligt *Human Rights Watch*.

19. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Kinas konstitution innehåller inget förbud mot diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet. Det finns ingen särskild hatbrottslagstiftning eller något förbud mot diskriminering av hbt-personer i arbetslivet. Homosexuella har inte rätt att gifta sig, ingå i registrerat partnerskap eller adoptera barn. 1997 avkriminaliserades homosexualitet genom en reform av den straffrättsliga lagstiftningen och sedan 2001 betraktas homosexualitet inte längre som en psykisk sjukdom. Den officiella hållningen sammanfattas: ”inte uppmuntra, inte avråda, inte främja”.

Hbt-personer som vill organisera sig och manifestera sitt missnöje möter liknande svårigheter som andra aktivister. Det finns uppgifter om att hbt-personer, särskilt transpersoner, utsätts för trakasserier av polisen. Homo-, bi- och transsexualitet kopplas i Kina ofta samman med negativa fenomen såsom

prostitution, hiv/aids och andra sexuellt överförbara sjukdomar, vilket bidrar till stigmatiseringen av hbt-personer.

På grund av diskriminering i samhället och föräldrars förväntningar berättar få hbt-personer om sin läggning. Än färre deltar i en offentlig debatt om hbt-frågor. UNDP anser att bristen på civilsamhälle hindrar utvecklingen av tolerans för människor som identifierar sig som exempelvis homo-, bi- eller transperson.

Hbt-organisationer utsätts ibland för trakasserier och olika kulturella evenemang förklaras olagliga eller möter trakasserier från lokal polis. Samtidigt tillåts allt fler så kallade Pride-festivaler att ske och öppenheten kring homo-, bi- och transsexualitet ökar generellt i det kinesiska samhället, framförallt i storstäderna.

20. Flyktingars rättigheter

I dag finns av flyktingorganet UNHCR, som sköter flyktingmottagandet i Kina, ungefär 160 registrerade flyktingar i Kina. Drygt hälften av flyktingarna i Kina kommer från Somalia, men även många pakistanska, irakiska och afghanska flyktingar bor tillfälligt i landet. Cirka 300 000 indokinesiska flyktingar som flydde från Vietnam på 1970-talet bor i Kina, vilka saknar medborgarskap men är delvis integrerade och erhåller generellt liknande rättigheter som kinesiska medborgare. Det finns minst 40 000 illegala invandrare bosatta i Kina, främst från olika afrikanska länder.

Samtliga asylsökande i Kina sänds antingen tillbaka eller, om UNHCR beviljar dem flyktingstatus, erbjuds vidarebosättning i tredje land via UNHCR. I väntan på vidarebosättning och utresevisum utlokaliseras flyktingarna till olika städer och provinser i Kina.

Bristen på ett fungerande regelverk för asylprövning och bedömning av flyktingstatus i Kina innebär att flyktingars chanser att få sina rättigheter tillgodosedda försvåras, särskilt gällande utbildning, skolgång, arbete, hälsa och juridisk status. I juli 2013 trädde en ny lag i kraft som för första gången i kinesisk lagstiftning innehöll ett erkännande av begreppet flykting.

UNHCR har begränsat tillträde till gränsområden till Nordkorea och Myanmar. På grund av ett återvändandeavtal fortsätter Kina att skicka tillbaka nordkoreanska flyktingar trots allvarliga straff som väntar dem i hemlandet. Kina betraktar nordkoreanska asylsökande som illegala ekonomiska migranter. Principen om icke-avvisning respekteras därmed inte och Kina bryter mot flyktingkonventionen, CRSR. Studier har uppskattat att de nordkoreanska flyktingarna i Kina uppgår till mellan 11 000 och 50 000.

Human Rights Watch har rapporterat att Kina i augusti 2012 skickade tillbaka 4 000 asylsökande flyktingar från Kachin-området i Myanmar som tagit sig till sydvästra Kina, vilket bröt mot principen om icke-avvisning.

21. Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Efter att Kina 2008 ratificerade FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, CRPD, har ny lagstiftning tillkommit i syfte att möjliggöra för Kinas ungefär 85 miljoner personer med funktionsnedsättning att åtnjuta sina rättigheter. Organisationen *China Disabled Persons' Federation* rapporterade 2013 att cirka 15 miljoner av dessa lever i fattigdom på landsbygden, med en genomsnittlig dagsinkomst på mindre än 1 USD.

Personer med funktionsnedsättning har i dag enligt lag rätt till utbildning, arbete och särskilda förmåner. Genom åtgärder som kvotering och skattelättnader har personer med funktionsnedsättning fått bättre möjlighet att komma ut i arbetslivet. Diskriminering förekommer emellertid fortfarande på arbetsmarknaden och vad gäller tillgång till medicinsk behandling och utbildning. I praktiken är flertalet personer med funktionsnedsättning hänvisade till sina familjer för försörjning. Bara 72 procent av barn med funktionsnedsättningar skrivs in i grundskolan och då ofta i särskilda skolor. En officiell rapport visade att det mellan 2007 och 2011 bara anställdes 92 personer med funktionsnedsättningar i samtliga regeringsdepartement i 29 provinser. Enligt lag är arbetsgivare skyldiga att anställa personer med funktionsnedsättningar. Många företag väljer dock att hellre betala böter än att följa denna lag.

Människor med mental funktionsnedsättning möter ett starkt stigma i samhället. Förhållandena inom mentalvården uppges vara mycket bristfälliga. I maj 2013 trädde en ny lag i kraft om psykisk hälsa, vilken syftar till att öka tillgången till vård för psykiskt sjuka.

FN:s kommitté för funktionsnedsattas rättigheter, CRPD, har rekommenderat Kina att tillåta frivilligorganisationer att representera funktionsnedsatta. Kommittén uttryckte oro över rapporter om godtyckliga bortföranden och tvångsarbete för tusentals individer med förståndshandikapp samt över att tvångssterilisering och tvångsaborter av kvinnor med funktionsnedsättningar fortsätter tillåtas utan samtycke.

ÖVRIGT

22. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Ett allt mer levande och synligt civilsamhälle tar form i Kina, jämte en växande medvetenhet bland befolkningen om dess rättigheter. Enligt officiella källor

finns det cirka 460 000 registrerade frivilligorganisationer. Det kinesiska civilsamhället består bland annat av traditionella frivilligorganisationer, intellektuella, frispråkiga pensionerade partimedlemmar, media, bloggare, internet-användare och journalister. Vissa frivilligorganisationer har följt statliga riktlinjer och registrerat sig hos statliga institutioner. Dessa har dock helt eller delvis mist sitt oberoende. Många frivilligorganisationer existerar i stället i något av en gråzon, utan reglering och rättslig status, eller registrerat sig som privata företag. Därför är det verkliga antalet frivilligorganisationer okänt och det kan finnas uppemot tre miljoner oregistrerade organisationer. Detta har möjliggjort en förhållandevis stor självständighet från statlig kontroll.

En reformerad lag för frivilligorganisationer antogs i mars 2013 som syftade till att underlätta för etablering av organisationer verksamma inom fyra sektorer (utbildning, välgörenhet, vetenskap och teknik, samt välfärd på landsbygd och i städer). Samtidigt kvarstår restriktioner för organisationer verksamma inom känsliga områden såsom religion, politik och rättsfrågor och för organisationer med utländska finansiärer. I samband med större politiska händelser och vissa årsdagar ökar kontrollen och begränsningarna för frivilligorganisationer verksamma inom känsliga områden.

Organisationer verksamma inom hbt-frågor och hiv/aids har noterat att dessa frågor blivit något mindre känsliga under senare år, vilket bland annat märkts genom visst medieutrymme. Det är oklart huruvida denna utveckling är bestående. Frivilligorganisationer i tibetanska och uiguriska områden fortsätter vara kontrollerade i hög grad.

Ett exempel på den ökade medvetenheten bland medborgare är tillkomsten av *New Citizens' Movement*, det löst sammansatta nätverket som verkar för ökade medborgerliga rättigheter, transparens och anti-korruption. Medlemmar i nätverket har under 2013 arresterats och ställts inför rätta för att ha genomfört olagliga demonstrationer och stört den allmänna ordningen.

23. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Många länder och internationella organisationer bedriver samarbete med Kina på rättsområdet. Sverige stöttar sedan 1996 kapacitetsutveckling inom mänskliga rättigheter med olika kinesiska parter genom Raoul Wallenberg-institutet, RWI. Verksamheten är i huvudsak inriktad på akademiskt samarbete med ett antal kinesiska universitet, samt samarbete med åklagarmyndigheter på central och lokal nivå. Sedan 2004 stöder RWI också en mastersutbildning i *Human Rights and Rule of Law* vid Pekings universitet.

EU:s dialog med Kina om mänskliga rättigheter äger rum en till två gånger per år. Den senaste dialogen om mänskliga rättigheter hölls i juni 2013. Nästan

tjugo länder har bilaterala dialoger eller konsultationer om mänskliga rättigheter med Kina, men frekvensen varierar liksom engagemanget från kinesisk sida.